

УДК 378.147.091.33-027.22:616-085/-089

DOI <https://doi.org/10.11603/m.2414-5998.2026.1.16022>**Андрій Банадига**ORCID <https://orcid.org/0000-0003-4986-0418>**Вадим Творко**ORCID <https://orcid.org/0000-0003-3372-7217>*Тернопільський національний медичний університет імені І. Я. Горбачевського МОЗ України***ОСОБЛИВОСТІ ПРАКТИЧНО-ОРІЄНТОВАНОГО ПІДХОДУ
У ВИКЛАДАННІ ХІРУРГІЧНИХ
ТА ТЕРАПЕВТИЧНИХ ДИСЦИПЛІН****Andrii Banadyga, Vadym Tvorko***Ivan Horbachevsky Ternopil National Medical University of the Ministry of Health of Ukraine***FEATURES OF A PRACTICALLY-ORIENTED APPROACH
IN TEACHING SURGICAL AND THERAPEUTIC DISCIPLINES**

Анотація. Освітній процес у медицині має свої особливості, а це вимагає відповідної підготовки здобувачів вищої освіти. Перед освітніми програмами стоїть завдання відповідати сучасним світовим стандартам та поєднувати це із практичним компонентом навчання. Важливою задачею медичної освіти в Україні є формування фахових компетентностей майбутніх лікарів. Для студентів медичного факультету та факультету іноземних студентів Тернопільського національного медичного університету імені І.Я. Горбачевського розроблені практичні підходи під час викладання хірургічних та терапевтичних дисциплін.

У статті висвітлено особливості викладання хірургічних та терапевтичних дисциплін з позиції практично-орієнтованого підходу і адаптація їх до тих викликів, що постають перед сучасною медичною галуззю. Також висвітлено мету викладання цих навчальних дисциплін, особливості методик організації практичних занять, системи оцінювання рівня знань студентів, приділено увагу критеріям, які необхідні в професійному становленні лікарів і формування їх фахових компетентностей.

У статті відображено важливі компоненти практичного навчання студентів, коли вони залучаються до конкретних клінічних випадків на базі терапевтичних та хірургічного відділень лікарні, що дає змогу вивчати і надалі закріплювати знання в центрі симуляційного навчання.

Основний акцент зроблено на відпрацювання практичних навичок як важливий компонент у фаховій підготовці здобувачів вищої медичної освіти. Проведено порівняння особливостей викладання хірургічної та терапевтичної дисципліни з метою кращого формування основних професійних компетентностей і залучення студентів до раціонального вибору лікарської спеціальності, а також розвитку можливостей для подальших наукових досліджень у даних галузях медицини.

Ключові слова: хірургія; терапія; практично-орієнтований підхід, освітній процес, компетентність.

Abstract. The article highlights the features of teaching surgical and therapeutic disciplines from the point of view of a practically-oriented approach, and its adaptation to the challenges facing the modern medical field. The purpose of teaching these academic disciplines is also highlighted. Attention is paid to features of the methods of organizing practical classes, systems for assessing the level of students' knowledge and to the criteria that are necessary for the professional development of doctors and the formation of their professional competencies.

This article reflects important components of students' practical training when they are involved in the maintenance of specific clinical cases on the basis of therapeutic and surgical departments of the hospital, which allows them to study and consolidate their knowledge in the simulation training center.

The main emphasis is on practicing practical skills as an important component in the professional training of students. A comparison of the features of teaching surgical and therapeutic disciplines is carried out in order to better form basic professional competencies and involve students in a rational choice of medical specialty. Development of opportunities for further scientific research in these areas of medicine.

Key words: surgery; therapy; practice-oriented approach, educational process, competence.

Вступ. Пріоритетом розвитку медичної освіти в Україні є досягнення тієї високої якості, що дозволяє забезпечити відповідну фахову підготовку спеціалістів, а це є міцною запорукою розвитку медицини в державі й збереження здоров'я населення. Імплементація практично-

орієнтованого підходу в підготовці лікарів наближає вищу освіту до високих світових стандартів (Tsekhmister, 2023, р. 5). При цьому здобувачі вищої освіти можуть володіти різними підходами вивчення дисциплін, вмінням шукати, аналізувати, узагальнювати інформацію.

Провідну роль займає здійснення здобувачами наукових пошуків, навчання, вміння нести відповідальність і приймати рішення (Palasiuk & Shkilna, 2021, р. 43). Важливим елементом навчання у вищих медичних закладах освіти є розвиток у студентів елементів деонтології, вміння проявляти толерантне ставлення до оточення загалом та пацієнтів зокрема.

Практично-орієнтований підхід навчання дає можливість студентам у конкретних клінічних ситуаціях використовувати свої знання, розвивати клінічне мислення (Uygun et al., 2019, р. 5). Метою навчання є не лише розуміти теоретичні аспекти науки, але й конкретно застосовувати їх у клінічній практиці. Потрібно розуміти, що реалізація практично-орієнтованого підходу в навчанні, що відрізняється у вивченні теоретичних та хірургічних дисциплін, повинна бути врахована викладачем для раціонального менеджменту часу й оптимізації всього освітнього процесу.

Мета статті – проаналізувати особливості практично-орієнтованого викладання хірургічних та терапевтичних дисциплін здобувачам вищої освіти шостого курсу медичного факультету та факультету іноземних студентів Тернопільського національного медичного університету імені І.Я. Горбачевського.

Теоретична частина. До переліку дисциплін, які вивчаються здобувачами спеціальності 222 «Медицина» галузі знань 22 «Охорона здоров'я» Тернопільського національного медичного університету імені І.Я. Горбачевського, відносяться терапевтичні дисципліни: «Загальна практика – сімейна медицина», «Внутрішня медицина» та хірургічні: «Амбулаторна хірургія», «Новітні технології в хірургії». Відповідно до навчального плану вони викладаються на шостому курсі медичного факультету та факультету іноземних студентів в 11 і 12 семестрах двома мовами: українською та англійською.

Протягом останнього часу медична наука ефективно розвивалася, збагатилася багатьма новими знаннями (Tsekhmister, 2023, р. 5). Багато нових методів лікування та операційних втручань введено в практику, змінилися підходи до діагностики певних захворювань, удосконалилися медичні інструменти та обладнання. Відповідно, переглянуто методологію навчання здобувачів вищої освіти дисциплін хірургічного та терапевтичного профілю. Розширено знання про причини виникнення деяких захворювань, а отже, й оновилися підходи до їх діагностики. Дуже важливою

нині стала проблема вчасної верифікації діагнозу. Для цього створено комплекс нових лабораторно-інструментальних методів обстеження. Натепер вирішальне значення має вчасна та правильна діагностика захворювання, від якої надалі залежатиме ефективність проведеного лікування. Пріоритетом стає профілактика захворювань, вчасне виявлення, а також превентивні заходи на попередження виникнення захворювань.

Запропоноване дослідження проведено з метою порівняльної характеристики практично-орієнтованого викладання занять терапевтичного та хірургічного профілю. До предметів терапевтичного профілю відносились такі предмети, як: «Загальна практика – сімейна медицина» та «Внутрішня медицина», до хірургічного профілю входили дисципліни: «Амбулаторна хірургія» та «Новітні технології в хірургії». Важливою ціллю розвитку вищої медичної освіти у світі та в Україні є досягнення відповідної її якості, тому метою викладання цих дисциплін передбачалось здобуття знань, вмінь та навичок у професійній діяльності, які визначені освітньо-професійною програмою магістра за спеціальністю 222 «Медицина», галузі знань 22 «Охорона здоров'я».

Структура заняття була типовою відповідно до загальноприйнятих методичних рекомендацій у Тернопільському національному медичному університеті імені І.Я. Горбачевського. Вона включала практичну частину заняття, самопідготовку студентів, перерву, семінарське обговорення занять, тестовий контроль знань здобувачів вищої освіти. Викладання дисциплін для українських та іноземних студентів шостого курсу відбувається на базі терапевтичного, поліклінічного та хірургічного відділень «КНП Тернопільська комунальна міська лікарня № 2». Студенти мали можливість ознайомитися з інструментальними дослідженнями, що знаходяться на базі кафедри хірургії № 2, а також хірургічного та поліклінічного відділень лікарні, зокрема апарати ультразвукової діагностики (УЗД), електрокардіографії (ЕКГ), холтеровського моніторингу, прилади ВАК-терапії та інше лікувально-діагностичне обладнання.

Участь у дослідженні взяло 67 здобувачів освіти, які були розділені на дві групи. До першої групи дослідження ввійшли 33 студенти, які вивчали хірургічні дисципліни, до другої групи – 34, які вивчали терапевтичні дисципліни. Нашим завданням було проаналізувати особливості проведення практичного заняття на хірургічних та терапевтичних дисциплінах. Для цього практичну половину заняття було розділено на кілька частин. Зокрема, як видно в таблиці 1, був час для первинної комунікації студента з пацієнтом зі збиранням скарг та анамнезу захворювання, проведення об'єктивних методів обстеження, участь

у лабораторно-інструментальних методах обстеження та в лікувальному процесі. Щодо достовірності відмінностей для порівняння відносних показників (часу у хвиликах), то їх аналізували за допомогою t-критерію Стьюдента – Фішера. Під час статистичного оброблення обчислювали середню арифметичну величину (M) і достовірність різниць результатів (p) відносно показників різних груп. Результати вважали за вірогідні тоді, коли коефіцієнт достовірності був менший за 0,05. Тобто достовірною вважали ймовірність P, яка була рівною або більшою 95,0% (0,95), тобто ризик похибки становив менше 5,0% (0,05).

У таблиці наведено середні значення часу, який студенти витрачали, беручи участь у практичній половині заняття в кожній із частин відповідно. Варто відмітити, що приблизний час зі збирання скарг та анамнезу захворювання за різних дисциплін особливо не відрізнявся. Щодо частини з об'єктивного обстеження пацієнта, то вона була більша за часом у групі II у 2 рази. Участь здобувачів освіти в інструментально-лабораторних методах обстеження була приблизно однаковою в обох досліджуваних групах. Середній час, який витрачали студенти на участь у лікувальному процесі, був суттєво більший у групі хірургічних дисциплін (група I) більше, як на 30%. Аналізуючи особливості такої різниці в часі, який витрачали студенти для участі в лікувальному процесі в дослідних групах, ми знайшли кілька причин цього. Найперше це те, що хірургічні пацієнти під час лікування піддавались операційним втручанням, а частина студентів була присутня при них, і це займало від години до двох. Інша частина здобувачів освіти брала активну участь у перев'язуванні пацієнтів, що теж займало відповідний час. Пацієнти терапевтичного профілю під час лікування не вимагали такої кількості часу, оскільки студентам було необхідно лише узгодити з лікарями листок лікарських призначень та проконтролювати процес виконання їх молодшим медичним персоналом. Пояснити той факт, що під час об'єктивного обстеження здобувачі освіти витрачали більше часу на пацієнтів терапевтичного профілю, на відміну від хірургічного, можна особливостями захворювань. Так, пацієнти терапевтичного профілю найчастіше страждають на коморбідність, тобто кількість

супутніх патологій у них більша, ніж у пацієнтів хірургічного профілю. Можливо, це пояснюється тим, що це переважно люди більш старшого віку, коли хірургічним втручанням найчастіше піддаються люди середнього і молодшого віку. Тобто студенти набагато більше часу витрачали на обстеження органів і систем у пацієнтів із терапевтичною патологією.

Ми вважаємо, що ці всі дані повинні бути враховані у плануванні практичних занять для здобувачів вищої освіти на основі такого досвіду викладання дисциплін. Це сприятиме розвитку клінічного мислення. Дуже важливо, що на практичній частині заняття студенти мають можливість перевірити свої знання в реальних клінічних ситуаціях. Відповідно, оцінка викладача буде базуватись не лише на теоретичній складовій частині теми, але й на практичному застосуванні знань і навичок студентами.

Оцінювання здобувачів вищої освіти проводилося під час виконання студентом тестового контролю, практичних навичок, а також розв'язання ситуаційних задач та відповідей на усні запитання. Завдання поточного контролю – визначення глибини, обсягу, якості знань та навичок, які студент отримує під час вивчення теми заняття. Підсумковий контроль проводиться після вивчення всіх тем модуля, на останньому занятті – у формі заліку. Оцінка за успішність студента з дисципліни встановлюється сумою поточної навчальної діяльності в балах, які виставлялися на практичних заняттях по відповідних темах, а також за кількістю балів за виконання індивідуальної роботи студента.

Запорукою успішного викладання зазначених дисциплін у досліджуваних групах є можливість здобувачів вищої освіти брати участь у симуляційному навчанні в спеціалізованому центрі університету для закріплення знань та навичок (Weller et al, 2012, p. 594).

На нашу думку, за результатами нашого дослідження, ефективним алгоритмом проведення практично-орієнтованих занять з дисциплін хірургічного та терапевтичного профілю буде:

1. Раціональний вибір викладачем реальної клінічної випадку (кейсу) відповідно до теми практичного заняття.

2. Оптимізація часу практичної частини заняття для здобувачів вищої освіти, що вивча-

Таблиця 1

Середні значення проведеного часу студентами на різних частинах практичного заняття в досліджуваних групах, M±m (хв)

Група Дослідження	Збирання скарг, анамнезу	Об'єктивне обстеження	Лабораторно-інструментальні обстеження	Лікувальний процес	Коефіцієнт достовірності
Група I n=33	15,2 ±2,3	34,8±5,2	75±5,8 M±m	98,3±8,5	P<0,05
Група II n=34	17,6 ±1,8	69,5±6,6	68±7,3	65,5±9,2	P<0,05

ють терапевтичні дисципліни, шляхом його збільшення для проведення обстеження пацієнтів.

3. Оптимізація часу практичної частини заняття для здобувачів вищої освіти у вивченні хірургічних дисциплін через збільшення часу на участь у лікувальному процесі, що передбачатиме більше можливості займатися перев'язками, спостерігати за проведенням хірургічних операцій.

4. Надати можливість проводити самостійну роботу студентів з конкретним пацієнтом.

5. Проводити розв'язання ситуаційних задач відповідно до вибраних клінічних випадків і теми практичного заняття.

6. Оцінювати знання за допомогою тестового контролю й усного опитування, спираючись на участь здобувачів освіти у практичній частині занять.

7. Проводити повторний розбір клінічного випадку біля ліжка пацієнта разом із викладачем для оцінення правильності обстеження пацієнтів студентами.

8. Проведення дискусій і обговорення теми заняття з метою розвитку клінічного мислення і формування клінічних висновків.

9. Закріплення набутих знань і навичок у симуляційному навчальному центрі університету, а інколи – їх відпрацювання перед допуском студентів до хворих за виявлення первинних труднощів у роботі з реальним пацієнтом.

References

1. Bidenko, N.V., Ostapko, O.I., Koval, O.I. (2023). Vybirkovi dystsypliny – vazhlyva skladova u formuvanni fakhovykh kompetentnostei maibutnikh likariv – dytiachykh stomatolohiv [Elective disciplines are an important component in the formation of professional competencies of future doctors – pediatric dentists]. *Science Rise: Pedagogical Education*, 3 (54), 9–13. DOI: 10.15587/2519-4984.2023.281231 [in Ukrainian].

2. Palasiuk, B.M., Shkilna, M.I. (2021). Mizhdystsyplinarna intehratsiia – osnova profesiinoi spryamovanosti navchannia u medychnomu zakladi vyshchoi osvity [Interdisciplinary integration is the basis of the professional orientation of training in a medical institution of higher education]. *Medychna osvita – Medical education*, (4), 42–46. DOI: <https://doi.org/10.11603/m.2414-5998.2021.4.12689> [in Ukrainian].

3. Pro zatverdzhennia Metodichnykh rekomendatsii shchodo rozroblennia standartiv vyshchoi osvity [On approval of Methodological recommendations for the development of higher education standards]. (2025). Order of the Ministry of Education and Science of Ukraine dated 03/27/2025 No. 512. Retrieved from: <https://mon.gov.ua/npa/pro-zatverdzhennia-metodychnykh-rekomendatsii-shchodo-rozroblennia-standartiv-vyshchoi-osvity> [in Ukrainian]

Висновки та перспективи подальших досліджень. Практично-орієнтоване вивчення хірургічних та терапевтичних дисциплін сприяє формуванню потрібних знань та навичок у здобувачів вищої освіти та розвитку клінічного мислення. Започатковуються перспективи подальшого розвитку системних знань із цих дисциплін, а також це заохочує студентів до наукових пошуків у зазначених галузях медицини і до раціонального вибору лікарської спеціальності.

Інформація про фінансування. Автори заявляють про відсутність фінансування для проведення цього дослідження та написання цієї статті.

Інформація щодо конфлікту інтересів. Автори заявляють про відсутність будь-яких реальних або потенційних конфліктів інтересів.

Внесок кожного з авторів. Андрій Банадига – розробка ідеї та формулювання мети дослідження; розробка методології та дизайну дослідження; збір даних або проведення експерименту; статистичний та аналітичний аналіз даних; підготовка первинного варіанту рукопису; організаційне забезпечення виконання дослідження.

Вадим Творко – упорядкування та підготовка даних; наукове редагування та доопрацювання тексту; наукове керівництво дослідженням.

Автори схвалили остаточний варіант рукопису.

4. Pro osvitu: Zakon Ukrainy vid 05.09.2017 No 2145-VIII [On higher education: Law of Ukraine dated 05.09.2017 No. 2145-VIII]. Retrieved from: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/2145-19> [in Ukrainian].

5. Tsekhmister, Y. (2023). Effectiveness of case-based learning in medical and pharmacy education: A meta-analysis. *Electronic Journal of General Medicine*, 20 (5). DOI: <https://doi.org/10.29333/ejgm/13315>.

6. Zhang, Y., & Maconochie, M. (2022). A meta-analysis of peer-assisted learning on examination performance in clinical knowledge and skills education. *BMC Medical Education*, 22 (1), 147. DOI: <https://doi.org/10.1186/s12909-022-03183-3>.

7. Uribe Enciso, O.L., Uribe Enciso, D.S., & Vargas Daza, M.D.P. (2017). Pensamiento crítico y su importancia en la educación: algunas reflexiones. *Rastros Rostros*, 19 (34), 78–88. DOI: 10.16925/ra.v19i34.2144.

8. Uygur, J., Stuart, E., De Paor, M., Wallace, E., Duffy, S., O'Shea, M., Smith, S., & Pawlikowska, T. (2019). A Best Evidence in Medical Education systematic review to determine the most effective teaching methods that develop reflection in medical students: BEME Guide No. 51. *Medical teacher*, 41(1), 3–16. DOI: <https://doi.org/10.1080/0142159X.2018.1505037>.

9. World Health Organization. 10 facts on patient safety. [Internet]. Geneva: WHO; 2019 [cited 2019 Aug 26]. Retrieved from: <https://www.who.int/news-room/photo-story/photo-story-detail/10-facts-on-patient-safety>.

10. Weller, J. M., Nestel, D., Marshall, S. D., Brooks, P. M., & Conn, J. J. (2012). Simulation in clinical teaching and learning. *The Medical journal of Australia*, 196(9), 594. DOI: <https://doi.org/10.5694/mja10.11474>.

Електронна адреса для листування: banadygaai@tdmu.edu.ua

Дата першого надходження статті до видання: 05.12.2025

Дата прийняття статті до друку після рецензування: 28.01.2026

Дата публікації (оприлюднення) статті: 26.03.2026

Стаття поширюється на умовах ліцензії відкритого доступу (CC BY 4.0)